

Захари Карабашлиев

КУЋА У ПЛАНИНИ

Кажеш да си купио једну од оних старих кућа,
које су напустили житељи села, и да ћеш од сада
моћи у миру да ствараш, далеко од града и градске сујете...

Једном пријатељу, А. Далчев, 1976.

– Она има своју причу, та кућа, где те водим сада – Чича Григор прескаче нагомилана дрва на којима са неосунчане стране има снега .

– Ево, ту је, још мало. А, ову велику овде, ова испред – показује мршавим кажипрстом – купио је један апотекар из Пловдива и сад је обнавља. Без пара је купио.

Застанем да погледам кућу. У једном од њених широм отворених прозора видим одраз снежног врха Марагадика. Зато сам дошао – кућа у планини, самоћа и време за писање. Убрзвавам да поново сустигнем пргавог старчића и схватам да није престајао да говори. Буде ми непријатно.

– ... ал' само с парама тај посао не бивааа...

– А, са много пара?

– И са много пара неће. Долазе овде, нит' знаш одакле су, нит'... Ти, хтео сам да те питам – одакле си?

– Из Добруце – одговарам.

– Тамо живиш?

– Не – одвраћам и заћутим. Дошао сам да купим неко имање у планини и нисам сигуран колико ће ми помоћи овде име Лос Анђелес.

– Сигурно радиш нешто... – додацује преко рамена чича Григор, не успоравајући ход.

– Завршио сам за професора. Набијам руке у џепове јакне. Прећутим да никада нисам зарађивао за живот као професор.

– Ааа, професор? Колега значи...

Истина је да сам благодарeћи једној срећној комбинацији правог времена, места, познанства са важним људима и некаквом таленту, успео да извучем новац као аванс од највеће кабловске телевизије у Америци. Ангажован сам да радим на једном породичном хумористичком серијалу чији главни јунак треба да засмејава гледаоце узраста од тринаест до тридесет три.

– Ја сам у граду предавао историју у техничкој школи. Сад сам пензионер.

Чича Григор прави паузу. Дубље навлачим капу, а он наставља:

– Како год било. Да извучеш гузицу, како да кажем. Купе кућу, после доведу мајсторе...

Овде чича Григор застане и издува нос.

– Мајстори, што каже онај – мајстори, не знам му име... оставе их овде, донесу материјал и, 'ајде, прави кућу.

Хоћу да узмем неку трошну кућу, каква да је, али са погледом на планински врх, да је приспособим за живот и свакодневни рад на серијалу, док не испуним уговор. А после ћу да пишем књигу коју хоћу да напишем.

– Ма, тако се не прави кућа, бре, људи! – уплахилено наставља мој водич.

– Како се прави кућа? – стајем у замрзлу бару. Моје непромочиве америчке цокуле ломе танку кору леда и тону до глежњева. Прија ми мисао да ће ми ноге бити суве и топле, а не као у детињству.

– Е, како! Треба душа за тако нешто... не може свако... не може. Кад би могло – лепо, ал' не може.

Зобилазимо фармацеутово градилиште и стаза скоро да се губи у ниском и бодљикавом жбуњу. Село престаје на овом имању које је добри чичица решио да ми покаже. Одавде па навише је планина. Чича Григор придржава један бодљикави жбун како бих прошао.

– Ево, је ова докторова...

– Беше фармацеут?

– Тако некако... Одрао је стару кућу све до греда и пружа, после ју је опет измазао. То – добро. Променио канализацију – лепо. Направио је купатило горе, на другом спрату – тако човек разуме ... Ал' овај цреп, што га нагомилао ено тамо, много ме нервира.

– Зашто те нервира цреп?

– Зашто ме нервира? Казаћу ти зашто. Склониће плоче, лепе старе плоче, што су на крову, само су оне остале од старе куће, склониће их и ставиће овај, модеран цреп. Ето, то ме нервира.

Ја заћутим, чича Григор клати главом и ми полако настављамо да корачамо по влажном зимском лишћу. Одједном, стижемо до нека-

квог правоугаоника од дебелих поззелених и полусрушених зидова, раздељеног на неколико малих делова тањим зидовима.

– Ево је, кућа. Оно што је остало од ње, хоћу да кажем.

Заустављамо се. Сунце налази пут кроз голе гране и покушава да отопи мало осталог снега на усојним местима. Мирише на стару шуму.

– Ево, овде. Овде је била стара кућа.

Планина изнад нас је тиха и хладна.

– Они нису одавде. Родом су из Крвеника, горе, та два брата. Знаш ли где је Крвеник? Ено – горе, на високом. Зове се Крвеник зато што је некад много хајдука било у том крају, чували су пролазе, пљачкали газде, трговце, ма ко год да наиђе. И од тих пара тамо правили куће. Крвеник се зове по *крвавим* парама... Крвеник. Онај Никола, старији брат, био је ковач – велики мајстор за чезе. С годинама постајао је све бољи мајстор и име му је постајало све чувеније. И кад је замоћао, сишао је овде и купио кућу у нашем селу. Почео је онда и жену да тражи – већ се нагомилале године, а од послова није му остајало времена за нешто друго. Опет, био је и прек човек и девојке га нису волеле. Једом приликом, видео оно девојче – тетка Христини, што си се с њом мало пре упознао – магационерки, била је баба. Много му се допала. И онда, такав је био обичај, дакле, требало је да је украде.

Чича Григор шмркне, размрда раме и погледа навише.

– Изгледа да ће сутра да се поквари време, као биће топлије, ал', жига ме нешто овде. И Никола шаље млађег брата. А тај брат – звао се Марин – кажу да је био много луд, прави хајдук. Тако се онда радило – млађи брат да свршава те послове. И он – брат, иде и краде Ирину.

Чича Григор седне на дувар.

– А она била много лепа, та Ирина! Ирина значи Мира, од грчког имена Иринеј – мир.

Чича Григор скида качкет и тера руком сиву, још увек густу косу уназад.

– Млађи брат, значи, њу украде. Украде је и води је овде и, је ли, предаће је брату, кобајаги – испунио је дужност. Води је он, старији брат их чека на капији, ево, ту где стојиш, била је капија. Добро де, ал' Ирина, кад га видела, укопала се овде и казала – неће за њега. Ја волим тебе, хоћу с тобом. А бре, како то хоћу, нећу, женска главо – да није... А Ирина подигла главу и казала – ја хоћу за тебе, иначе у ту кућу не улазим. Радите како хоћете, није ме страх. Ето, тако! Како је све није убеђивао млађи брат, шта јој све није обећавао, чиме је све није плашио, али њену одлуку није могао да промени. Много је била лепа! И Христина, на божју правду, и она је била много лепа у своје време.

Чича Григор се насмеши ђаволасто, направи паузу, почеше се по врату, ставља опет качкет и наставља.

– Старији брат ништа није рекао. Окренуо се, ушао у кућу, оставио их саме. До краја живота, прича се, није им се обратио. Ирина је почела да живи са млађим братом. Он је временом постао кроткији, изашао на прави пут. А Никола је остао да живи са њима у истој кући. Престао је, иначе, да прави каруце. Почео је да прави ножеве, кубуре, двоцевке, свакако оружје. Видиш ону зграду тамо, до докторове куће? Еј, као доктор, ал’ по мени он је прост човек. Да посечеш, њега, велики орах позади и да правиш гаражу, може ли? Видиш оне дуваре тамо? То је била оружарница деда Николе. Дођи да ти покажем.

Крећемо пажљиво ка рушевини, обраслој у бршљан и купину.

– Прочуо се Никола по мајсторству, са свих страна су почели да му долазе и поручују пушке, кубуре, шта све не. Из Тројана, Габрова, Трнова, Бугари, Турци, Арнаути. Никог није враћао, ако су имали чиме да плате. Постао је Никола највећи мајстор оружја у околини. Обогаћио се, почео да купује земљу, куће – Христини, шта мислиш, одакле толико имање за продају? Није више тражио жену. Остао је сам.

Чича Григор стаје.

– Ево, овде је, значи, била оружарница.

На дебелом зиду, упркос годишњим добима под суровим планинским небом и харању деце из комшилука, овде-онде висе преживели инструменти, чудни прибор, делови и механизми давно ишчезлог оружја. Дуго не могу да одвојим очи од тих зарђалих остатака другог времена.

– Није се оженио деда Никола.

Изнад нас закрешти птица и одлети дубље у шуму.

– И није опростио брату. Деда Марин је покушавао, молио, посредовао је и поп, не знам како, али старији брат није попустио. Био је инација. Ирина и Марин изродили децу, после унукe... Ирина је прва умрла. Остала су само два брата да живе у кући...

Наслањам се на један хладни дувар. Овде, у овим собама, неке мање и од простора за прање у мом стану у Лос Анђелесу, овде, међу овим зидовима, дисали су људи. Шта су прећуткивали?

– Убрзо за њом и деда Марин је умро. А деда Никола живео је, еее, још дуго после њих.

Чича Григор се усправља и истреса ногавице.

– Ето, то је то. Показао сам ти имање, већ ћеш сам да одлучиш. Ако ти се свиђа, говорићеш са Христином колико тражи пара, а ти направи рачун да ли се исплати. Има и других места на продају, али сам те чуо у продавници, кад сте причали, шта хоћеш – и да гледа на Марагидик, и да видиш реку, и да је у селу, а опет и да није. Кажем себи, овај момак није као други, који долазе да купе и препродају. ’Ајде, ка-

жем, да ти покажем прво ову кућу, оно што је остало од ње, је ли, и тако, ако се одлучиш, можемо да будемо комшије.

Чича Григор зауставља поглед у мојим очима.

– Да ти кажем, ја се мало себично понашам, кад те прво овде доводим, нема шта да те лажем. Јер гледам прво себе – да добијем доброг комшију.

Старац се осмехује.

– Мислим да би и теби било од користи. Овде су дани дужи него у граду, младићу. Не може се без комшија.

Снег на Марагидику бљешти на поподневном сунцу, доле крај пута бучи велика вода реке. У ваздуху се осећа слаб мирис дима – мирише на село. Само да успем да купим стару кућу овде негде, или бар плац, и да саградим мали дом у којем ћу да пишем своје приче и живим једноставно. Поставићу сто поред прозора и сваки пут, кад се замислим над неком реченицом, погледаћу напоље, у планину.

– На јужној је страни. Материјала има колико хоћеш, изградићеш кућу, покрићеш је плочама, а не оним црвеним циглама. Ја имам још много плоча, остале су ми од старе куће – наставља да прича старац.

– Могу да ти помогнем ако затреба...

Снежни Марагидик видећу са прозора онако како из дневне собе у Лос Анђелесу видим црни небодер Мерил Линч. Чућу реку дан и ноћ онако како чујем аутомобиле и камионе на аутопуту 405.

– Нисам те питао, младићу, ти, ожењен си?

Размишљајам како да му одговорим, да човеку не би било непријатно што ме питао. Он већ осећа моје колебање и додаје:

– Није да ме ...

Тринаест година са женом коју сам некада успевао да насмејем до суза, са деветогодишњим сином, који више не говори језик свог деде; начин на који смо се исцрпљивали, адвокат, преко којег општимо – како би све то звучало у рушевинама ове куће у планини пре смркавања?

Осврћем се око себе. С рукама у џеповима излазим из дворишта, удаљујем се од старца, мокре гранчице меко се ломе под мојим ципелама.

– Ожењен сам, још – одговарам.

Да, ово је идеалан простор. Тако сам силно желео место на којем бих волео да ме рано пробуди искричав ваздух. Да ујутру изађем са лаптопом у двориште, да сам у природи, да пишем на чистом ваздуху. Тако дуго сам тражио место које личи на ово, где сам стигао сада у својим непромочивим цокулама. Место, које могу да купим одмах једном десетином својих пара које сам добио да пишем хумористички породични серијал, место, где ћу саградити онакву кућу какву хоћу да саградим.

– Ја, нема везе што сам радио у просвети у граду толике године, нису ми руке везане отпозади, како да кажем. И да зидам уместо, и да диг-

нем кров. Треба ти неколико момака, иде лето – сазидаћемо кућу ко ништа. Шта кажеш?

Никада до сада нисам имао такав поглед на нашу најлепшу планину – Марагидик. Негде, као издалека, чујем глас мог водича.

– Где си се сместио, младићу?

– Доле, у хотелу.

– Еее... хотел... Срамота! Ама, да сам знао, рекао бих ти да дођеш код нас. Има доста соба, и све... Добро, де! Да дођеш! Да пробаш моју ракију – ено, од оних шљива, видиш ли их... Гледај какво ситно дрво, а плод, их... Нешто и да замезимо, ред је... Ти иди, договори се са Христином. Ја, слушај шта ти кажем... Ја ћу да говорим са њом. Казаћу јој, то и то, тако ћу да јој кажем, младићу – Да ти не тражи много пара, је л' да. Ја сам са њом добар. Некад смо били много добри...

Старац намигује.

– Ти само гледај шта ће да буде.

– Чича Григоре, ја имам паре.

– Имаш ти паре, па гледам те – рачунаш, мислиш. Нешто су ти потонуле лађе. Хоћу да кажем, не секирај се. Ја, не гледај ме тако, онако. Много добро те разумем. И ја волим да имам поглед, еј... Ова кућа није случајност, да знаш. Овде, по нашем крају има много прича.

Уздахнем. Пола сата колико сам овде, у овим рушевинама, већи део онога што сам досад написао чини ми се бесмисленим.

Негде далеко доле, у селу, чује се звук моторне тестере.

Окрећем главу ка Марагидику, као да тражим савет. Над њим се скупила магла.

На тренутак сам збуњен – да ли ја гледам врх, или он гледа мене.

И одједном осећам хладну влагу у непромочивим ципелама.

ЗАХАРИ КАРАБАШЛИЕВ (Варна, 1968), драмски и прозни писац. Дипломирао је бугаристику на Универзитету Епископ Константин Преславски у Шумену, Бугарска. Бавио се рок музиком, писао песме и приче, радио као диск-џокеј, објављивао у новинама и часописима. Живео у САД-у. У Америци је студирао фотографију и филмску продукцију. Тамо је написао комад *Недељом увече* изведен премијерно у Лос Анђелесу. Драма *Трзај* добила је престижну награду „Аскер” за нову бугарску драму. Роман *18% сиво* (2008, девет издања) преведен је на многе језике и добија награде „Роман године Фондације Едуард Вик”, „Читатељски цвет” и номинацију за награду „Елиас Канети”. Ова прича је из збирке *Крајња прича о авиону* (2008) за коју добија награду „Хеликон”. Најновија збирка прича зове се *Симетрија* (2011) Главни и одговорни уредник је једне од најбољих издавачких кућа у Бугарској – Сиела.

Предео с бугарској и белешку сачинио ВЕЛИМИР КОСТОВ

